

Varapuheenjohtaja Kalevi Kivistö, EETU ry

Vahvat vanhusneuvostot – loppuseminaari **26.3.2015, Sokos Hotel Presidentti, Helsinki**

Puhe väestön ikääntymisestä kääntyy yleensä kauhisteluksi vanhushuoltosuhteen kehityksestä ja sen aiheuttamasta uhasta kansantaloutemme kestävyydelle. Tämä puhe johtaa kuitenkin väärään käsitykseen eläkeiän saavuttaneen väestön yhteiskunnallisesta merkityksestä. Ylivoimainen enemmistö ikääntyneistä ihmisistä on kuitenkin kansantaloudelle voimavara eikä suinkaan uhka.

Valtaosa, 87 % eläkeikäisistä ei käytä lainkaan säännöllisesti sosiaali- ja terveydenhuollon palveluja. Vielä 75 vuotta täytettyäänkin väestöstä lähes 80 % tulee toimeen ”omillaan”, elää itsenäistä elämää. Työeläkejärjestelmän ”kypsyessä” keskimääräinen eläketurva paranee, minkä seurauksena eläkeläiset ovat koko ajan entistä parempia veronmaksajia ja heidän ostovoimansa on entistä vahvempi kansantalouden moottori, kaupan ja tuotteita valmistavien yritysten tulojen lähde. Tosiasiassa eläkeläiset ovat siis suurimmalta osalta yhteiskunnan kasvava voimavara eivätkä suinkaan lapsiin rinnastettava huollettavien joukko. Siksi erittelemätön puhe huoltosuhteesta johtaa harhaan.

Ikääntyminen tuo kuitenkin osalle meistä mukanaan toimintakyvyn heikentymistä ja sitä todennäköisemmin mitä kauemmin elämme. Osalle toimintakyvyn heikkeneminen merkitsee sitä, että emme tule toimeen ilman tukea. Tukea voidaan antaa joko ympärivuorokautisessa hoidossa tai tuoda palveluja kotiin. 75 vuotta täyttäneistä oli THL:n tuoreiden selvitysten mukaan 0,9 % hoidettavina terveyskeskuksissa, 2,2 % vanhainkodeissa, 6,5 % tehostetun palveluasumisen ja 1,1 % tavallisen palveluasumisen yksiköissä. Kotiin tuodaan palveluja 11,9 %:lle yli 75-vuotiaista. Yksityiskodeissa ilman sinne tuotuja palveluja elää siis 77 % 75-vuotta vanhemmista.

Tuen tarve kasvaa määrällisesti samalla kun kaikkein vanhimpien ikäluokkien määrä kasvaa. 85 vuotta täyttäneiden määrä lisääntyy noin 80 % ja 90 vuotta vanhempien määrä kasvaa 120 %:lla seuraavien viidentoista vuoden aikana. Siksi eduskunnan joulukuun lopussa hyväksymä vanhuspalvelulain muutos, jolla pyritään vähentämään ympärivuorokautisen hoidon osuutta ja säästämään näin 300 miljoonaa euroa vuodessa, osuu hyvin ongelmalliseen ajankohtaan. Samassa yhteydessä poistettiin oikeus arvokkaaseen elämään hoitoon pääsyn edellytyksistä, jollaisiksi jäivät vain lääketieteelliset ja potilasturvallisuuteen liittyvät syyt.

Heikki ja Kirsi Hiilamo kertovat teoksessaan Hoivataistelu (Kirjapaja 2015) puhuttelevia esimerkkejä siitä, miten jo muinaiset ihmiset ovat auttaneet lähimmäisiään. Vanhoista, jopa 1,8 miljoonan vuoden ikäisistä fossiileista on voitu päätellä, että eri tavoin vammautuneet ihmiset ovat eläneet muiden mukana eikä se olisi ollut mahdollista ilman lähimmäisten apua. Auttaminen on yleisinhimillinen, ikaikainen ominaisuutemme. Nyky-Suomessa se tulee esille niin, että noin 1,2 miljoonaa meistä auttaa läheisiään vähintään satunnaisesti, 300 000 tekee sitä jokseenkin säännöllisesti ja yli 60 000 ympäri vuorokauden 24/7, ilman taukoja ja lomiam. Vain noin 40 000 heistä saa auttamistyöhönsä taloudellista tukea ja/tai palveluja. Tukien ja palvelujen kattavuuden

lisääminen ja yhtenäistäminen olisi mahdollista saattamalla niiden maksaminen KELAn hoidettavaksi. On myös muistettava, että monet isovanhemmista auttavat lapsiaan esimerkiksi lastenlasten hoidossa ja tekevät näin mahdolliseksi kansantalouden häiriöttömän toiminnan.

Myös auttamistyössä ikäihmisten työpanos on siis huomattava. Yli puolet omaishoitajista on itsekin eläkeiässä ja neljännes (25 %) heistä on yli 75-vuotiaita. On laskettu, että heidän hoitamiensa vanhusten hoitaminen laitoksissa tulisi maksamaan yhteiskunnalle noin 3,5 miljardia euroa. Kun kunnat maksavat omaishoidon ja tukea ja kustantavat palveluja noin puolen miljardin euron edestä, muodostuu omaishoitajien yhteiskunnalle tuottamaksi nettohyödyksi noin 3 miljardia euroa. Ja vähintään puolet tästä on eläkeikäisten tuottamaa.

On luonnollisesti myönteistä, jos tätä työtä voidaan tukea myös verotuksellisin keinoin, esimerkiksi kotitalousvähennyksellä. Samalla on muistettava, että eläkeläisistä lähes puoli miljoonaa saa eläkettä vähemmän kuin 1000 euroa kuukaudessa, naiseläkeläisistä eläke jää näin pieneksi noin puolella. Tätä pienemmissä tuloluokissa verovähennysten merkitys jää vähäiseksi tai sitä ei ole, koska ei ole veroa, josta vähennyksen voisi tehdä. Siksi, samalla kun edistetään verovähennyksen ulottamista omaishoidon tukeen, olisi syytä pohtia, voitaisiinko kotitalousvähennys muuttaa suoraksi tulonsiirroksi niissä tuloluokissa, joihin verovähennys ei ulotu.

On myös hyvä, että kehittyvän teknologian soveltamismahdollisuuksia vanhusten hoitoon edistetään. Teknologialla voidaan parantaa yksin asuvan vanhuksen turvallisuutta asentamalla esimerkiksi erilaisia hälytysjärjestelmiä mm. kaatumisten varalle ja erilaisten, helposti päälle unohtuvien sähkölaitteiden kytkemiseksi pois päältä. Myös asumisen esteettömyyttä tulee kaikin keinoin parantaa. On kuitenkin muistettava myös teknologian rajoitukset. Kaikessa hoitotyössä ja huolenpidossa tarvitaan elävää ihmistä, "lämpimiä käsiä". Kone ei voi pestä eikä syöttää eikä varsinkaan korvata inhimillistä kontaktia.

Vanhusneuvosto alkaa olla valtaosassa kuntia niin kuin laki edellyttää. On tärkeää, että vanhusneuvosto tekee työtään tunnetuksi. Ja yhtä tärkeää on, että sillä on toimivaltaa ja että sitä kuullaan kunnan päätöksenteossa, että vanhusneuvostolla on, mitä tiedottaa. Tärkeää on, että neuvostossa on ruohonjuuritason asiantuntemusta, joka parhaiten kanavoituu neuvostolle nimeämällä sen jäseniksi eläkeläisjärjestöjen aktiivisia edustajia. Ja tärkeää on, että neuvostolla on hyvät yhteydet kunnan eri toimialoille ja että sillä on suorat kanavat kunnan päätöksentekoon.

Haluan myös muistuttaa mieliin, että ikäihmisissä on entistä enemmän myös ikääntyneitä maahanmuuttajia. Eläkeläisten puolitoistamiljoonaisessa joukossa on myös monia muita vähemmistöryhmiä. Heidän erityisongelmansa ovat toivottavasti myös vanhusneuvostojen työlliställä.

Aktiiviset eläkeläiset ovat myös aktiivisia edunvalvojia usein asioiden hitaaseen etenemiseen ymmärrettävästi turhautuneita. Palautetta, jossa epäkohtien korjaamista kiirehditään, tulee järjestöille ja myös EETU ry:lle. Näissä yhteyksissä mieleen on palautunut usein latinan kielikoetta opiskellessa mieleen jäänyt viisaus: *Gutta cavat lapidem, non vi, sed saepe cadendo*. Eli pisara kovertaa kiven, ei voimalla vaan usein tippumalla. Pitkäjänteisellä, kärsivällisellä työllä ja hyvällä yhteistyöllä vaikuttamistyön tipat kovertavat vähitellen positiivisen jäljen yhteiskunnan kehityskuvaan.

Tätä yhteistyötä olemme menestyksellisesti tehneet SITRAn kanssa nyt päättyvässä Vahvat vanhusneuvostot -projektissa. Haluan EETU ry:n puolesta kiittää lämpimästi SITRAa hyvästä

yhteistyöstä ja tähän projektiin suunnatuista voimavaroista. Samalla haluan toivoa, että
tapaamme yhteistyön merkeissä myös tulevia ikääntymispolitiikan ongelmia ratkoessamme.